

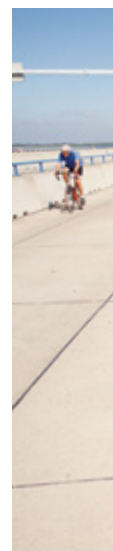
Tussen 1959 en 1965 zijn er in Nederland 2,5 miljoen nieuwe bouwwerken opgetrokken. Na een strenge selectie maken 89 daarvan nu kans om beschermd te worden als rijksmonument. 'Als stille getuigen houden deze monumenten de herinneringen aan de Nederlandse geschiedenis levend.' BEN DE VRIES

Voorgedragen: het Sint-Janslyceum in Den Bosch

De Amerikaanse begraafplaats in Margraten

De Haringvlietdam bij Stellendam

Het Stationspostgebouw in Rotterdam

Het Purfina-tankstation in Enschede

89 nieuwe rijksmonumenten uit 1959-1965

Het wonder van de wederopbouw

Behendig stuurde minister Bussemaker een authentiek Dafe 600 tot aan de voordeur van het Evoluon

Eindhoven is een van de steden waar zich na de Tweede Wereldoorlog het wonder van de wederopbouw voltrok. Aangezwengeld door uitvindingen van Philips groeide hier de stedelijke economie in rap tempo, met het Evoluon als trots icoon. Een ideale plek dus voor de minister van Cultuur, dr. Jet Bussemaker, om een selectie van 89 nieuwe rijksmonumenten uit de periode 1959-1965 bekend te maken. Zij deed dit op 18 maart in aanwezigheid van de eigenaren van de bouwwerken, bestuurders en vertegenwoordigers van gemeenten en erfgoedorganisaties. 'Als stille getuigen houden deze rijksmonumenten de herinneringen aan de Nederlandse geschiedenis levend en zorgen ze ervoor dat die verhalen worden doorverteld en herverteld door vele generaties na ons', zo sprak de minister. Op de bijeenkomst vroeg zij aan de Raad voor Cultuur over dit selectievoorstel advies uit te brengen.

Wie van ons die ergens tussen 1966 en 1989 kind was, koestert geen prettige jeugdherinneringen aan het Evoluon? Bij binnenkomst werd je begroet door een sprekende robot en mocht je zomaar modellen aanraken en experimenteren. Dat was toen ongekennd. Je waande je in een vliegende schotel en droomde van een ruimte-reis. De futuristische vormgeving en bouwtechnische hoogstandjes van het Evoluon hebben alles te maken met zijn functie. Het was een tentoonstellingspaviljoen voor technische vindingen en Philips-producten. Het gebouw, een cadeau van het elektronica-bedrijf aan Eindhoven en haar bewoners, is een ontwerp van de architecten Louis Kalff en Leo de Bever.

Prille welvaartsstaat

Het Evoluon en 88 andere excellente bouwwerken uit de jaren tussen 1959 en 1965 zijn door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed uitverkoren om rijksmonument te worden. Ze maken onderdeel uit van een beschermingsprogramma, dat ten doel heeft de waardering voor de bijzondere architectuur en groenaanleg uit deze periode te vergroten. De aanstaande monumenten weerspiegelen een land in ontwikkeling en tonen een markant tijdperk. Het waren de laatste jaren van de wederopbouw. De

ergste oorlogsschade was hersteld, de schaarste aan materialen en financiën voorbij en de woningnood grotendeels gelenigd. De eerste contouren van een consumptiemaatschappij, van een prille welvaartsstaat, tekenden zich af. Er voltrok zich een wonder. Optimisme vierde hoogtij. Het waren de *swinging sixties*, al lag de dreiging van een alles vernietigende atoomoorlog steeds op de loer. De Rijksdienst heeft na een grondige inventarisatie en waardestelling een evenwichtige lijst van de meest kenmerkende bouwwerken uit deze tijd opgesteld. De selectie is een vervolg op de eerste wederopbouw-tranche uit 2007, toen bijna honderd monumenten uit 1940-1958 zijn aangewezen. Hoe ging het selecteren dit keer in zijn werk? Allereerst heeft de Rijksdienst gemeenten, provinciale steunpunten en monumentencommissies gevraagd om een inventarisatie van zeventienhonderd bouwwerken aan te vullen. Die is na veel wikken en wegen teruggebracht tot een voorselectie van 140 stuks.

Topniveau

In februari 2012 heeft de dienst verschillende andere organisaties uitgenodigd om deze schifting juist weer te verrijken. Vooral Erfgoedvereniging Heemschut en het Cuypersgenootschap, maar bijvoorbeeld ook de Nederlandse Tuinenstichting droegen suggesties aan. Een aantal daarvan is aan de reeks toegevoegd. Vervolgens is deze tot de 89 cultuurhistorisch gezien waardevolste bouwwerken beperkt. Over deze keuze heeft de Rijksdienst in oktober met een groep van twaalf experts van universiteiten, monumentenorganisaties en onderzoeksbureaus in een open sfeer van gedachten gewisseld. De beste bouwwerken waren geselecteerd.

Ze zijn niet zomaar gekozen. Net als de eerste is ook de tweede tranche geselecteerd op basis van hoge eisen aan de monumentale waarde. De bouwwerken moeten van topniveau zijn. Conform de uitgangspunten van de huidige modernisering van de monumentenzorg mag het slechts om beperkte toplijsten gaan. In de *Beleidsregel aanwijzing beschermde monumenten 2009* staat beschreven dat het monument een evidente mijlpaal in de ontwikkeling

van de architectuur en stedenbouw moet zijn. Ook kan het een essentieel toonbeeld zijn van de cultuur- of sociaalhistorische ontwikkelingen in Nederland. Het bouwwerk dient gaaf en zeldzaam te zijn, en een goed perspectief op behoud te hebben, net als een positieve invloed op de kwaliteit van de ruimtelijke omgeving.

Coryfeeën

Versillende architectuurstromingen uit de wederopbouw, zoals modernisme, traditionalisme, Bossche school en de zogenoemde *shake hands*-architectuur zijn vertegenwoordigd in de selectie. Er is recht gedaan aan het oeuvre van zo'n 150 architecten. Jonge en vernieuwende architecten als Van den Broek en Bakema, Maaskant en Kraaijvanger springen er als coryfeeën uit. Ook oude meesters als Van Tijen, Friedhoff en Van Ravesteyn zijn vertegenwoordigd. Overigens waren drie architecten van wie een gebouw genomineerd is aanwezig tijdens de bekendmaking in maart: Leo de Bever, Harry Nefkens en Peter Sigmond. Deze stokoude maar nog springlevende architecten hebben Nederland destijds letterlijk helpen opbouwen.

De selectie van 89 is het topje van de nationale ijsberg van 2,5 miljoen bouwwerken die er tussen 1959 en 1965 in ons land verzezen zijn. Daarmee is niet gezegd dat de niet-geselecteerde bouwwerken geen cultuurhistorische waarde vertegenwoordigen. Integendeel. Gemeenten en provincies kunnen in het kielzog van de landelijke toppers hun eigen toonaangevende monumenten kiezen, voor zover zij dat niet al gedaan hebben. In juni brengt de Raad voor Cultuur zijn advies uit over het selectievoorstel. De minister beslist dan hoe om te gaan met dit advies. ■

Ben de Vries is projectleider van het aanwijzingsprogramma Wederopbouw 1959-1965 en senior beleidsmedewerker internationaal bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, b.de.vries@cultureelerfgoed.nl. De 89 voorgedragen monumenten staan vermeld op www.cultureelerfgoed.nl. Volg op Twitter @RCE_wederopbouw #wederopbouw #nieuwerijksmonumenten.

De selectie is het topje van de nationale ijsberg

Week van de Wederopbouw
Een fotoboek over alle rijksmonumenten uit 1940-1965 verschijnt eind september tijdens de Week van de Wederopbouw, die de Rijksdienst organiseert. In die week komt er ook een boek over naoorlogse wandkunst uit en een over gebieden, er opent een reizende tentoonstelling en er vinden symposia en een platformbijeenkomst plaats.